

Jak české společnosti dodržují požadavky pro vykazování IAS 36

*Pavel Huňáček**

Abstrakt:

Tento článek zkoumá míru plnění informačních povinností, které ukládá mezinárodní účetní standard IAS 36 Snížení hodnoty aktiv. Kromě povinně zveřejňovaných informací je předmětem analýzy i hodnocení potenciálních dopadů na likviditu trhu a na investiční rozhodování obzvláště menších investorů. Data, analyzovaná v oblastech týkajících se informací o snížení hodnoty goodwillu, pozemků, budov a zařízení a investic v dceřiných společnostech, patří veřejně obchodovaným společnostem na Burze cenných papírů Praha z období 2015-2017. Výsledky zkoumání potvrdily pokračování historicky zjištěných nedodržování informačních povinností a označily tento nedostatek jako jednu z příčin málo rozvinutého trhu s cennými papíry.

Klíčová slova: IAS 36; Snížení hodnoty aktiv; Burza cenných papírů Praha.

JEL klasifikace: M41.

1 Představení

Mezinárodní účetní standard IAS 36 Snížení hodnoty aktiv byl přijat Radou pro mezinárodní účetní standardy (IASB) v dubnu 2001. Vytvořen však už byl v červnu 1998 Výborem pro tvorbu mezinárodních účetních standardů (IASC) a v průběhu let byl několikrát revidován. V roce 2004 do něj byla zahrnuta nehmotná aktiva. V letech 2008, 2009 a 2013 prošel revizemi a bylo do něho integrováno několik dodatků. Principem vykázaní snížení hodnoty aktiv je zabezpečení, že aktiva nejsou v rozvaze uvedena ve vyšší než ve zpětně ziskatelné částce (IASB, 2013).

Poskytování kvalitních, transparentních a srovnatelných informací je jedním z několika cílů účetních závěrek sestavených dle mezinárodních standardů účetního výkaznictví (dále také „IFRS“ či „Standardy“). Účetní závěrky dle těchto Standardů jsou vyžadovány u společností, které jsou emitenty cenných papírů na regulovaných kapitálových trzích Evropské unie od roku 2005. Jsou primárně určeny pro společnosti, jejichž cílem je dosahování zisku, a vycházejí z potřeb jejich uživatelů, tedy zejména investorů, a to současných i potenciálních. Investoři se tak mohou díky Standardům dostat ke kvalitním informacím, především o finanční situaci společností, které jim lépe pomohou v jejich investičním rozhodování (Dvořáková, 2017).

* Pavel Huňáček; Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, katedra financí a oceňování podniku, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <xmasp00@vse.cz>.

Článek byl zpracován jako výstup projektu F1/42/2019 „Nové výzvy Corporate Finance v České republice“ Interní grantové agentury na Fakultě financí a účetnictví VŠE v Praze.

Po tomto krátkém úvodu následuje přehled literatury, který se věnuje obdobnému cíli jako tento článek, tedy zjistit, zda veřejně obchodované společnosti na Pražské burze dodržují informační povinnosti, které jim ukládají IFRS. Následně je stručně vysvětlena základní problematika IAS 36, která je konkrétně řešena tímto článkem a jsou vybrány čtyři požadavky na informace, jež jsou následně testovány v účetních závěrkách. V závěru jsou prezentovány výsledky analýzy a úvaha, proč nejsou tyto informace uváděny. Nakonec jsou vyvozeny důsledky, které absence těchto informací způsobuje.

2 Přehled literatury

Standard IAS 36 je platný již řadu let a ohledně jeho problematiky toho již bylo mnoho napsáno. Podobně tomu tak je i s ověřováním vykazování povinně zveřejňovaných informací. Co ovšem v testech v českých podmínkách chybí, je zmínění přímého dopadu porušování této informační povinnosti. Navíc testy byly provedeny na starších datech, takže je i účelem analyzovat, zda se situace zlepšila.

Ašenbrennerová (2016) se zabývá IFRS 12 Zveřejnění podílů v jiných účetních jednotkách a analyzuje minimální požadované informace, které by měl investor zveřejnit o účetních jednotkách, ve kterých má podíl. Tento článek na rozdíl od následujících vykázal poměrně vysoké procento plnění informační povinnosti, 96–97 %. V této analýze šlo ovšem převážně o základní informace, a to položky rozvahy a výkazu zisku a ztráty se sledovaným rozdělením na finanční a nefinanční společnosti. Zkoumán byl stav roku 2014.

Pospíšil (2017) se zaměřil na informace povinně zveřejňované v rámci IFRS 3 Podnikové kombinace. Dle výsledků testů provedených pomocí modelu D-score se dodržování povinnosti o informacích pohybovalo mezi 47-86 %, což je poměrně velký rozptyl. Ojedinelé na rozdíl od ostatních článků je, že míra zveřejňovaných informací se během sledovaného období 2011-2014 mírně zlepšovala.

Další z řady článků, Dvořák (2017), se zaměřuje na IFRS 13 Oceňování reálnou hodnotou. Autor v něm testuje, zda české společnosti vykazují informace požadované standardem. Z průzkumu vyplývají zprvu dobré výsledky, kdy pouze čtvrtina společností správně nerozlišuje ocenění reálnou hodnotou s ohledem na hierarchii reálné hodnoty. Posléze se však výsledky zkoumání horšily, neboť se ukázalo, že téměř 50 % společností z testovaného vzorku neuvádí změny mezi úrovněmi hierarchie a více než 60 % společností neuvádí popis oceňovacích technik a vstupů použitých při ocenění reálnou hodnotou.

Posledním zde zmíněným autorem je Červený (2017), který se zaměřil na IFRS 2 Úhrady vázané na akcie v období 2013–2015. Stejně jako předešní autoři, sleduje kvalitu zveřejňovaných informací. V tomto případě je ovšem porovnává s náhodně vybranými společnostmi z německého indexu DAX. Ačkoli standard IFRS 2 stanovuje úplné minimum jako povinnost pro zveřejňování informací, našly se

české společnosti, které neplnily ani to. Naproti tomu, podle článku, společnosti z německého trhu zveřejňují vyčerpávající objem zpráv nad rámec minimálních povinností.

Všechny tyto články byly založeny převážně na datech z českých společností z Burzy cenných papírů Praha. Až na Ašenbrenerovou (2016) a Červeného (2017) články dokazují nezpochybnitelné nedodržování informačních povinností, které společností udávají mezinárodní účetní standardy IFRS.

3 Teoretický základ

Základním kamenem standardu IAS 36 je zásada opatrnosti, tedy nenadhodnocování aktiv a nepodhodnocování závazků. Podmínkou je také předpoklad kontinuity, trvání společnosti v budoucnu, což umožní využít dlouhodobé užitky z aktiv (Dvořáková, 2017).

Snížení hodnoty aktiv se uplatňuje na většinu dlouhodobých aktiv. Jejich vymezení je tak rozsáhlé, že standard naopak uvádí, kterých aktiv se netýká:

- zásob,
- aktiv vznikajících na základě smluv se zákazníky (viz IFRS 15),
- odložených daňových pohledávek,
- aktiv vznikajících ze zaměstnaneckých benefitů,
- finančních aktiv,
- investic do nemovitostí oceněných ve fair value,
- biologických aktiv oceněných ve fair value,
- odložených akvizičních nákladů,
- nehmotných aktiv plynoucích ze smluvních práv pojišťovatele v rámci pojistných smluv a
- dlouhodobých aktiv určených k prodeji (IASB, 2013).

IAS 36 se tak hlavně zabývá:

- pozemky, budovami a zařízeními,
- nehmotnými aktivy,
- goodwillem,
- investicemi oceňovaných ekvivalencí,
- investicemi do dceřiných společností a
- investicemi do nemovitostí v pořizovacích nákladech (IASB, 2013).

Cílem tohoto standardu je stanovit postupy, které účetní jednotka použije, aby zajistila, že její aktiva jsou vedena maximálně ve výši, kterou je možné získat zpět, tedy nepřekročila zpětně ziskatelnou částku (IASB, 2013).

Zpětně ziskatelná částka se stanovuje jako vyšší z hodnoty z užívání nebo z fair value aktiva snížená o náklady prodeje. Hodnota z užívání reflektuje současnou

hodnotu budoucích čistých peněžních toků, které budou užíváním aktiva vytvářeny, včetně možných tržeb z jeho prodeje. Pokud je tato zpětně ziskatelná částka nižší než účetní hodnota, vytvoří se ztráta ze snížení hodnoty aktiva, která se započítává do výsledku hospodaření, a proti tomu se snižuje hodnota analyzovaného aktiva (Dvořáková, 2017).

Jestliže nelze zjistit zpětně ziskatelnou částku jednotlivého aktiva, stanovuje se pro tzv. penězotvornou jednotku. Ta představuje nejmenší možnou skupinu aktiv, která samostatně generuje oddělitelné peněžní toky (Dvořáková, 2017).

Testování na snížení hodnoty aktiva musí být vykonáno alespoň jednou ročně u nehmotných aktiv s neurčitelnou dobou použitelnosti, nehmotných aktiv ve fázi pořízení a goodwillu z podnikové kombinace. Ostatní aktiva se testují až na popud externích či interních indikátorů. Hlavními externími indikátory jsou:

- snížení ceny aktiva rychleji, než se očekávalo při stanovení jeho odpisů,
- změna tržní úrokové míry,
- účetní hodnota čistých aktiv účetní jednotky je vyšší než její tržní kapitalizace,
- změny v tržním, ekonomickém, legislativním nebo technologickém prostředí (IASB, 2013).

Vnitřní indikátory mohou být:

- důkazy o zastaralosti nebo fyzickém poškození aktiva,
- negativní změny s dopadem na účetní jednotku v rozsahu nebo způsobu v němž je aktivum užíváno,
- interní výkazy obsahují signály, které naznačují, že ekonomická výkonnost aktiva je nebo bude horší (IASB, 2013).

Pomine-li efekt těchto indikátorů, může se ztráta ze snížení hodnoty aktiva zrušit, a tím hodnota aktiva navýšit. Výjimkou je goodwill, u něhož nesmí být tato ztráta zrušena.

Požadavky tohoto standardu na zveřejňované informace jsou poměrně rozsáhlé, a tak jsou uvedeny pouze ty, které budou zkoumány dále.

- 1) Částka ztráty ze snížení hodnoty.
- 2) Pokud je zpětně ziskatelná částka penězotvorné jednotky založena na hodnotě z užívání, poté diskontní sazbu použitou pro odhad hodnoty z užívání a míru tempa růstu použitou pro extrapolaci plánů peněžních toků.
- 3) Události a okolnosti, které vedly k uznání ztráty ze snížení hodnoty.
- 4) Pokud je zpětně ziskatelná částka založena na hodnotě z užívání, musí účetní jednotka zveřejnit popis každého klíčového předpokladu, na kterém jsou založeny plány peněžních toků.

4 Testování povinně zveřejňovaných informací

Pro průzkum zveřejňovaných informací byla zvolena Burza cenných papírů Praha, přesněji společnosti z akciového a dluhopisového trhu. Na počátku vzorek obsahoval 62 společností, bylo však zřejmé, že je nutné společnosti vytřídit, protože některé společnosti neodpovídaly předmětu analýzy. První podmínkou bylo, aby společnosti byly kótovány na veřejném trhu po celé období 2015–2017 a nejednalo se jenom o krátkodobé „účastníky“. Dále musely být u společností dohledatelné výroční zprávy vykazované podle mezinárodních standardů IFRS. Alespoň jedna z výročních zpráv každé společnosti musela být v takové podobě, aby z ní mohl být extrahován text, tedy aby zpráva nebyla např. oskenovaná. Důvodem je, aby v ní bylo možné textově vyhledávat, protože informace pro tento průzkum byly roztroušené napříč celými dokumenty. Odstranily se duplicity a poslední podmínkou bylo splnění předpokladu nekonečného trvání (viz předchozí kapitola).

Tab. 1 Filtrace společností

	Společnosti na akciovém trhu	Společnosti na trhu s dluhopisy		Společnosti na akciovém trhu	Společnosti na trhu s dluhopisy
Původní počet společností	27	35	Finanční společnosti	4	7
Analyzovaný počet společností	17	15	Nefinanční společnosti	13	8

Zdroj: BCPP (2019) a vlastní zpracování.

Z průzkumu bylo vyřazeno poměrně velké množství společností, které nesplňovaly dané podmínky (viz levá část tab. č. 1). V pravé části tabulky lze vidět rozdělení finálního vzorku společností, které bohužel není na akciovém trhu rovnoměrné. Celkově tedy prošlo filtrací 32 společností.

Z důvodu nerovnoměrnosti budou hodnoty pozorování dále uváděny v tabulkách v procentech. V levé tabulce vždy bude podíl společností s alespoň jedním pozitivním nálezem na celkovém počtu společností. V pravé tabulce bude podíl počtu pozitivních nálezů na celkovém možném počtu nálezů (vzhledem ke tříletému sledovanému období jde o trojnásobek počtu společností).

4.1 Povinné informace při pozitivním testování na snížení hodnoty goodwillu

Jak již bylo na konci třetí kapitoly zmíněno, při pozitivním testování na snížení hodnoty goodwillu by měla být ve výroční zprávě mimo jiné uvedena částka, o kterou se hodnota snižuje. V případě použití hodnoty z užívání by měla být také zmíněna výše diskontní míry a míra tempa růstu použitá pro extrapolaci plánů peněžních toků.

Tab. 2 Zjištěné snížení hodnoty goodwillu

	Společnosti na akciovém trhu	Společnosti na trhu s dluhopisy		Společnosti na akciovém trhu	Společnosti na trhu s dluhopisy
Finanční společnosti	75,0 %	14,3 %	Finanční společnosti	41,7 %	9,5 %
Nefinanční společnosti	23,1 %	12,5 %	Nefinanční společnosti	7,7 %	8,3 %

Zdroj: Výroční zprávy společností a autorský výzkum.

Pozn: Vlevo: podíl společností s pozitivním nálezem. Vpravo: podíl pozitivních nálezů za celé sledované období.

Mezi 32 společnostmi osm z nich vůbec nevykazuje ve svých rozvahách během sledovaného období goodwill. Ze zbývajících společností bylo pouze osm, které během sledovaného období vykázaly celkově 12 snížení hodnot goodwillů (viz tab. č. 2). Šest společností použilo pro testování hodnotu z užití, pouze jedna fair value sníženou o náklady z prodeje a jedna použila obě metody.

Částka byla uvedena u všech snížení. V rozdělení snížení hodnot mezi jednotlivé roky a finanční a nefinanční společnosti nebyl zaznamenán výrazný rozdíl. Co ovšem významné je, že diskontní míra chyběla ve dvou případech, což představuje cca 17 % pozitivních výskytů, a u těchto dvou a dvou dalších chyběla také hodnota tempa růstu pro následnou extrapolaci (cca 33 %). Krom hodnot u těchto informací bylo za uvedení akceptováno i prohlášení, že není uvažováno žádné tempo růstu pro druhou fázi.

Zaměření na tyto informace proběhlo hlavně kvůli vlastní snaze investorů o stanovení diskontní míry. Uvedená diskontní míra může sloužit jako vodítko pro stanovení vlastní diskontní míry investora pro ocenění společnosti a následnému rozhodnutí o případné investici. Je však nutné mít na paměti, že diskontní míra v rámci standardu IAS 36 je před daní.

4.2 Povinné informace při pozitivním testování na snížení hodnoty pozemků, budov a zařízení

Výběr této skupiny byl také ovlivněn důležitostí informací, které může v případě pozitivního testování výroční zpráva poskytovat. U některých společností hrají pozemky, budovy a zařízení zásadní roli a důvody pro snižování jejich hodnoty tak mohou mít rozhodující vliv na ocenění samotné společnosti.

Pozitivních testování v této kategorii bylo mnohem více, celkově u 14 společností s pozitivními nálezy bylo uvedeno 32 snížení hodnot, tedy v jedné třetině možných pozorování (blíže viz tab. 3). Podobně jako u přechozí kapitoly ani zde nebyly objeveny žádné trendy týkající se rozlišení trhů, meziročního vývoje či druhů společností.

Tab. 3 Zjištěné snížení hodnoty pozemků, budov a zařízení

	Společnosti na akciovém trhu	Společnosti na trhu s dluhopisy		Společnosti na akciovém trhu	Společnosti na trhu s dluhopisy
Finanční společnosti	75,0 %	28,6 %	Finanční společnosti	75,0 %	28,6 %
Nefinanční společnosti	46,2 %	37,5 %	Nefinanční společnosti	30,8 %	20,8 %

Zdroj: Výroční zprávy společností a autorský výzkum.

Pozn: Vlevo: podíl společností s pozitivním nálezem. Vpravo: podíl pozitivních nálezů ve sledovaném období.

Problémem ovšem je, že u 23 případů, tedy cca 72 % z pozitivních nálezů, chyběl důvod snížení, což je oproti předešlé kapitole diametrální rozdíl. Jen pro upřesnění, v několika případech bylo uvedeno vysvětlení, že zpětně získatelná hodnota je vyšší než účetní, což ovšem není považováno jako přijatelné vysvětlení. Nejčastějším důvodem snížení byl propad cen vyráběných výrobků, dále pak např. růst regulace, odvolání na výsledek znaleckého posudku, menší ekonomická výkonnost, než se očekávalo, a pochyby o budoucím využití majetku. Zajímavostí je společnost Unipetrol, která, ač nezaznamenala žádné indikátory o možném snížení hodnoty, testy provedla s následným snížením hodnoty.

4.3 Povinné informace při pozitivním testování na snížení hodnoty investic v dceřiných společnostech

Dalšími testovanými informacemi jsou důvody, které vedly ke snížení hodnoty investic do dceřiných společností. Tyto informace jsou důležité, protože dceřiné společnosti fungují v mnohých případech jako zahraniční pobočky nebo také příbuzná, ne však stejná, výroba či služba. Některé obchodované společnosti mají pod sebou desítky dceřiných společností, naopak pět společností z vybraného vzorku nemá dceřinou společnost vůbec, čtyři z nich jsou nefinančního typu z dluhopisového trhu.

Tab. 4 Zjištěné snížení hodnoty investic do dceřiných společností

	Společnosti na akciovém trhu	Společnosti na trhu s dluhopisy		Společnosti na akciovém trhu	Společnosti na trhu s dluhopisy
Finanční společnosti	0,0 %	42,9 %	Finanční společnosti	0,0 %	23,8 %
Nefinanční společnosti	38,5 %	25,0 %	Nefinanční společnosti	23,1 %	8,3 %

Zdroj: Výroční zprávy společností a autorský výzkum.

Pozn: Vlevo: podíl společností s pozitivním nálezem. Vpravo: podíl pozitivních nálezů ve sledovaném období.

U této kategorie bylo deset společností s pozitivním testem na snížení hodnoty investic do dceřiných společností (viz tab. č. 4). Opět nebyl zpozorován žádný jasný trend nebo odchylka. Celkově bylo vykázáno 16 snížení hodnot a pouze u tří z nich byl uveden důvod, to je cca 81 % případů bez uvedení příčiny. Důvody byly pouze dva, snížení rentability a negativní vývoj geopolitické a ekonomické situace.

4.4 Klíčové předpoklady, na kterých jsou založeny plány peněžních toků

Klíčové předpoklady, na kterých jsou založeny plány peněžních toků v případě použití hodnoty z užívání pro zjištění zpětně získatelné částky, jsou taktéž požadovány pro zveřejnění. Tyto předpoklady mohou sloužit jako doplnění rizik, které může potenciální investor zahrnout do svého ocenění či případně srovnání, zda další společnosti podléhají stejným rizikům. Ačkoli u 21 společností byly pozitivní výsledky testů na snížení hodnoty, z předchozích tří testování (viz kapitoly 4.1. až 4.3.), pouze dvě z nich měly tyto předpoklady uveřejněny. Kromě nich měla předpoklady uveřejněna ještě jedna společnost. U několika společností byl uveden klíčový předpoklad, že výnosová míra nesmí poklesnout pod diskontní míru, což je ovšem zřejmé a nic nevypovídající, takže nebyl brán za dostačující. Mezi přijatými důvody byl nejčastěji předpoklad stabilní spotřební daně a stabilních nákladů na suroviny, dále pak stabilní inflace a další.

5 Závěr

Tento článek zkoumal plnění informačních povinností podle mezinárodního účetního standardu IAS 36 Snížení hodnoty aktiv ve výročních zprávách společností obchodovaných na Burze cenných papírů Praha v České republice. Provedené analýzy potvrdily dlouhodobé nedodržování těchto povinností.

V rámci provedené analýzy mohu jako autor prohlásit, že výroční zprávy společností z akciového trhu byly všeobecně lépe zpracované a přehlednější. Jako nejlepší bych hodnotil výroční zprávy společnosti ČEZ, a. s., tato společnost vykazovala všechny kategorie ztrát ze snížení hodnoty a téměř u všech měla povinné údaje. Naopak velice špatně dopadly finanční společnosti z dluhopisového trhu, a to hlavně z důvodu nemožnosti rozlišit snížení hodnot. Důvodem bylo jejich zahrnutí do opravek v případě pozemků, budov a zřízení nebo jejich zahrnutí do finančních aktiv, které jsou řešeny standardem IFRS 9.

Výroční zprávy by měly být uceleným zdrojem neutrálně podaných informací. Ačkoli je pochopitelné, že se společnosti snaží podat informace v lepším světle, než někdy skutečně jsou, není možné informace vůbec nepodávat nebo přesněji neodůvodňovat. Faktem je, jak vyplynulo z přehledu literatury, že situace je dlouhodobě špatná a není vidět žádný pozitivní posun.

Pokud má Burza cenných papírů Praha v budoucnu dohnat rozvinuté trhy, bude nutné situaci v mnoha ohledech zlepšit. Nízká likvidita zapříčiňuje drahé obchodování a velké reálné spready. Pro malé investory tak nedává smysl. Navíc

pokud tito malí investoři pečlivě nesledují vývoj společností a nějaká informace jim unikne, musí hledat pomocí dalších zdrojů, To zvyšuje časovou náročnost a ztěžuje investiční rozhodování. Výsledkem je další snížení likvidity trhu. Pro zkvalitnění trhu mohou přispět i již obchodované společnosti „pouhým“ zlepšením svých výročních zpráv.

Literatura

AŠENBRENEROVÁ, P., 2016. Disclosure of joint ventures and associates in financial statement under IFRS. *European Financial and Accounting Journal*. Roč. 11, č. 3, 85–94. doi: 10.18267/j.efaj.164.

BCPP [Burza cenných papírů Praha], 2019. *Prague Stock Exchange* [online]. [vid. 18. 8. 2019]. Dostupné z: <<https://www.pse.cz/>>.

ČERVENÝ, M., 2017. Fulfillment of IFRS 2 disclosure requirements by companies listed on the Prague Stock Exchange. *European Financial and Accounting Journal*. Roč. 12, č. 3, s. 53–64. doi: 10.18267/j.efaj.187.

DVOŘÁK, J., 2017. How do Czech companies report fair value measurement under IFRS 13? *European Financial and Accounting Journal*. Roč. 12, č. 3, s. 117–128. doi: 10.18267/j.efaj.191.

DVOŘÁKOVÁ, D., 2017. *Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IFRS*. Brno: BizBooks.

IASB [International Accounting Standards Board], 2013. *IAS Standard 36 Impairment of Assets*. London: IFRS Foundation.

POSPÍŠIL, J., 2017. IFRS 3 Compliance Research at Czech Capital Market. *Acta academica karviniensia*. Roč. 17, č. 1, s. 76–86. doi: 10.25142/aak.2017.007.

How Czech companies comply with the disclosure requirements of IAS 36

Pavel Huňáček

Abstract:

This paper focuses on disclosure requirements relating to international accounting standard IAS 36 Impairment of assets. The focus of the analysis is, except mandatory disclosure, also on its potential impacts on market liquidity and investment decisions especially of smaller investors. The data analyzed in areas relating to information about impairment of goodwill, property, plant and equipment and investments in subsidiaries belongs to publicly traded companies on the Prague Stock Exchange from 2015-2017. The results of the investigation confirmed the continuation of historically found non-compliance with information obligations and identified this deficiency as one of the causes of the underdeveloped securities market.

Keywords: IAS 36; Impairment of Assets; Prague stock market.

JEL Classification: M41.